

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szögig 1 frt; 200 szögig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szögig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1080.</p>
--	---	--

Tartalom. Pár szó a „Családkönyvek“ kérdéséhez című cikkekre. D—y—s. — Iskolaügy. A protestáns vallásánítás az állami középiskolákban. Gergely Károly. — Közügyein k. Tervezet a debreczeni reform. főiskola tápintézetének évenkénti rendszeres segélyezésére. Nagy Lajos. — Nekrológ. Ónodi József. 1821—1888. — n. — Egy és más stb. — Irodalom. — Különnfélék.

Pár szó a „Családkönyvek“ kérdéséhez című cikkekre.

II.

Magára a cikk címére vonatkozólag a cikkíró semmit nem mond. Csak következtetni lehet az eddigiekből, hogy a családkönyveket egészen mellőzni akarja. Megvalom, én sem vagyok azoknak nagy barátja s azok készítését a multa visszamenve, — miután az eredeti anyakönyvek utánnézése nélkül, magokban véve kétség nélkül hiteleseknek s így feltétel nélkül használhatóknak nem tartom, — nem látom a nagy fáradságot kellően jutalmazó munkának. Hanem, mint a lelkészi hivatal magántájékoztatójától, az érdemet megtagadni nem akarom. Szép volna biz' az, kivált oly beosztással, hogy minden családnál jegyzéseknek hely hagyatnék fel, hova az ott feltűnő nevezetesebb erkölcsi mozzanatok bejegyeztetnének s így a lelkésznek tájékozásul szolgálnának. De természetesen ezt is én csak a jövőre cselekedném, ha rajtam állana és a leg-egyszerűbb módon.

Sajnálom, hogy a tiszáninneri egyházkerületnek a konventi intézkedés folytán ez ügyben alapul szolgáló munkálata, nincs rendelkezésem alatt; a régmúltban olvasván egyszer a kezemen futólag átjáró lapból, egyébre annál nem emlékszem, hogy már az által, hogy a multa visszamenni nem kíván, egyszerűbb s könyebben keresztülvihető a családkönyv azon készítési módjánál, mely sok körülírással ugyan, de mégis e dologhoz kedvet nem éb-

resztőleg ismertette volt a lapok útján. Így nem figyelhetve a tiszáninneri javaslat pontjaira, attól függetlenül mondom el egyéni nézetemet.

Úgy emlékszem, hogy a családkönyvek készítésénél, a hol ez már gyakorlatba vétetett, egyes önálló lapok használatnak s talán főként azért, hogy a később alakuló családok fejének kezdő betűje szerint az illető családív a betűrendben neki megfelelő helyre tétethessék. E szempontból ez eljárás helyes; de annyiban kifogásolható, hogy az ily mozgatható s közbejövés által hátrább eső lapok meg nem számozhatók s így azok elveszése vagy használata esetén valódi helyökre visszatétele biztosítva nincs. E helyett én biztosabbnak látnám a bekötött könyvek használatát, és pedig az egyház népessége s egybekelésék számaránya szerint egyét vagy többét, melyben bizonyos mennyiségű lapok a betűk közt, azok sorrende szerint beosztatnának s hátul ugyancsak betűrendben tárgymutató készíttetnék, a melybe, a családkönyvbe bejövő családfők (férj és feleség) a férj vezetékneve kezdő betűje alá a lapszám megjegyzésével bevezettetnék. Felhasználám pedig a kiterjesztett két egész lapot egy családnak olyformán, hogy a ballapra írnam a család alakulását, a beírást korlátozó minden rovat nélkül úgy, hogy a férj és feleség egymás alá írt neve után tenném az egybekelés idejét, s ha gyermek születik, külön sorba írandó ezen szó alá: „gyermekeik“, írnam számozva a születendő gyermekeket születési idejökkel, ha netalán meghalnak, utánok jegyezve a halálozási időt, ha új családot alkotnak, utánok írva a lapszámot, melyre az új család beíratott. A már beírva levő családból alakult új család beírásánál úgy a férj, mint a nő neve után bejegyezném azon lap számát, a melyen azon család található fel, melyből az új családot alkotó származott. A jobbfelől eső egész lapot, — mely a bal-felől esővel együtt jönne egy szám alá, — fenhagynám hivatalos jegyzeteknek, hova — természetesen hivatali ko-

molysággal s az igazságnak megfelelőleg — jegyeztetnének be az illető család vallásos és erkölcsi életében felmerülő nevezetesebb mozzanatok (p. o. adakozások, netaláni versengések, békéltetések stb.). Ily módon könnyű szerrel áttekinthető lenne egy család viszonya akár egy új lelkész előtt is, ki tájékozhatná magát a lelkiismeretes előd bejegyzéseiből a családot illetőleg.

A multa visszamenni a családkönyv készítésénél, míg felette nagy munkával járónak, addig nem biztosnak tartom. A sok egy név — kivált népesebb egyházban — akadályozza a biztosságot; a családfők segítségének igénybe vétele míg nagyon nehézkes, azok egynémelyikénél vizsztatetszést szülne s így ha elrendeltetnék, keresztülvitele a beláthatlan jövőbe taszítaná a családkönyv általános használatba vételét, nem lehetvén sem kellően ellenőrizni a lelkészi hivatalokat, sem reájok szabni az időhöz képest a haladás mértékét. Ellenben a családkönyveknek az újból alakuló családok részére készítése kezdésének idejét kell csak meghatározni s az a család alakulása, tagjainak szaporodása vagy fogyása egyes eseteinek bejegyzésével észrevétlenül alakul s a családkönyv készítésének lélekölő része a nagyobb egyházakban is elenyészik.

Igaz, hogy így csak a jövőnek munkálkodunk; de midőn a jelenre nézve — kivált midőn a családívek kivétele is mindinkább gyérül akár katonai, akár örökösödési ügyben — ezt tulajdonképen semmi sem sürgeti, véleményem szerint ez a legjobb, a mit ez ügyben tehetünk, ha ugyan a fensőbb egyházi hatóságok bölcsesége csakugyan kötelezővé teszi a családkönyvek készítését.

D—y—s.

Iskolaügy.

A protestáns vallástanítás az állami középiskolákban.

A dunamelléki egyházkerület legközelebbi gyűléséről szóló tudósításban egyebek közt ezt olvashatjuk: „A szolnoki egyházközségnek az iránti folyamodványa, hogy az állami gymnasiumba járó ref. tanulók vallásoktatásáért lelkészüknek az egyházkerület valamely alpból némi honorariumot utalványozzon, az egyházkerület részéről teljesíthető nem volt, mint-hogy ily célra semmi alappal nem rendelkezik, hanem útasítatott az egyháztanács, hogy a tanulóktól szedendő tandíjból fedezze a katekheta díjjazását.“ Az alsó baranya-bácsi egyházmegye jegyzőkönyvében egyik határozat így hangzik: „Olvastatott az újvidéki ref. egyháztanácsnak folyamodványa, melyben lelkészének az újvidéki négy állami intézetben teljesítendő hitoktatási munkájáért az egyházkerület, esetleg a konvent pénztárából leendő díjjazását kérelmezi. A kérvény felsorolt indokainál fogva a főtiszt. egyházkerületi közgyűléshez ajánlólág és pártolólág felterjesztetni határozatik.“ A nagybányai állami

főgymnasium protestáns vallástanáraihoz az intézeti igazgató-ságtól ez a tudósítás érkezett: „A nagyméltóságú vallás- és közoktatási m. kir. Miniszteriumnak f. évi február 8-ikán 50,167/1888. sz. a. kelt intézvénye alapján sajnálattal zárom ide tiszteletdíjért benyújtott, de eredménytelenül visszaérkezett kérvényüket; minthogy a középiskolai törvény értelmében az illető vallásfelekezeti tanulók hitoktatásáról az illető hitfelekezetek tartoznak gondoskodni, és minthogy úgy az ág. ev., mint az ev. ref. egyházak állami segélyének hova fordításáról ugyancsak magok a hitfelekezetek határoznak.“

Ezekből látszik, hogy az állami középiskolákban a protestáns vallástanításról csak a törvény betűi intézkednek; de maga a hitfelekezet még nem találta ki a módját, miképen gondoskodjék róla? Arról gondoskodni, hogy ki tanítsa e tárgyat? könnyű; mert a miniszter az egyházi hatóság ajánlatára a lelkészt vagy a káplánt minden nagyobb nehézség nélkül felhatalmazza az úgynevezett „hitoktatásra“, de hogy aztán ez az oktatás valódi nevelő hatású rendszeres vallástanítássá legyen, s az illetőnek legalább némi díjaztatása által reá nézve kötelezővé is tétessék: azt már nehezebb elintézni, mert egy kis pénz is kellene hozzá.

Világos lehet mindenki előtt, hogy pl. egy főgymnasiumban még ha két-két osztályt összefogva tanítunk is, nyolcz tanítási órát kell hetenként tartani, és pedig rendes kiszabott időben, benn az illető tanintézetben, lelkiismeretes előkészület mellett, úgy hogy a tanítási órákon az igazgató és főigazgató is megjelenhessen, nyilvános vizsgálat is tartathassék, az értesítőben is jelezve lehessen, melyik osztály, miből, mennyit tanult; sőt az egyházkerület tanügyi bizottsága is számon kérhesse kitől-kitől tanításának eredményét. — Különben keveset fog érni az egész munka. Ilyen vállalatra pedig mai világban egészen ingyen a leghőbb buzgóság mellett is bajosan adhatja a fejét a lelkész; nagyobb népességű egyházban azért, mert a nélkül is sok a dolga; kisebbekben azért, mert szegény, tehát valami kereset után kell néznie; s elvégre is nem lehet kimutatni, hogy tartozik vele, ha csak fizetéslevelében előre nem volt rá kötelezve. Hát még ha oly helyet veszünk fel, mint pl. Arad, a hol nem egy, hanem jóval több állami vagy községi tanintézet van, hol húsznál is többre mehet a vallási tanórák száma. Az csak nem lehet elég jutalmul, hogy az évi „Értesítőben“ a rendes tanárok vagy tanítók névsora után, melyben a róm. és gör. kath. vallástanárok rendes betűrendben befoglaltatnak, ott szerepeljen hátul a neve a lelkésznek, mint „hitoktatónak.“

Díjazni kell tehát a vallástanítót. De az a kérdés áll elő miből?

A fentebbiekből láthatólag, s egyik vagy másik tanintézet eljárását véve tekintetbe, ötféle módozat kínálkozik. Lásuk mindeniket, — és igyekezzünk eldönteni a fontos kérdést.

1) A dunamelléki egyházkerület azt mondja a szolnoki-aknak, hogy fizessenek a tanulók. Nagy-Bányán ezt tették a zsidók. Nem adtak addig osztályzatot, míg a helybeli fiúk 4, a vidékiek 6 frtot le nem fizettek a rabbinusnak. Ezt én nem helyeslem; mert a 24 frtra emelt állami magas tandíj és egyéb számtalan költség mellett a tanítató szülőkre nézve igen terhes, és egyházunk méltóságával sem egyezik meg. — Hiszen a protestáns egyház eleitől fogva azon igyekezett, hogy fiai előtt a tanulás útját megkönnyítse; most pedig álljon elő:

és mondja ezt: fiam! ha oláh vagy orosz volnál, tanulhatnád a vallásodat ingyen; de minthogy magyarnak születél, fizess vagy fuss a magyar állam intézetéből, itt nem szabad neked ingyen dícsérned a mi Istenünket. Szerintem ilyet a protestáns egyház épen a magyar állam iránti tiszteleténél fogva nem mondhat.

2) Legtermészetesebb dolog volna, hogy viseljen minden terhet az, a kié a tanintézet. Tehát az állami intézetekben fizessen minden tanárt az állam. A ki akarja a czélt, akarnia kell az eszközöket is. Ha jónak látta oly iskolákat állítani, melyekben a tanulók vegyes vallásúak legyenek: ne tagadja meg pártfogását épen azoktól, kik az ilyen intézetekben a tősgyökeres magyar elemet képviselik. Hiszen abban a költségvetésben, mely egy-egy évre 20—25 ezer frtról szól, egy-egy protestáns lelkésznek a vallástanításért való díjaztatása számot se tenne. Egy-egy iskolaszolga többre kerül, mint a mennyi erre kellene.

Igy gondolkoztunk mi, és fel is folyamodtunk; de nem lett eredmény. A vallás- és tanulmányi alap nem a miénk. A középiskolai törvényben pedig csakugyan benne van, hogy a vallástanításról az illető hitfelekezetek tartoznak gondoskodni.

3) A hitfelekezet czimét ilyen esetben a felsőbb egyházi hatóságok, azt hiszem, hajlandók lennének átruházni az illető egyházközségekre. Fizesse a vallástanár díját az az egyházközség, a hol az ilyen iskola fennáll. Igy van, tudtommal, pl. Munkácson, Losoncson, s lehet, hogy talán még másutt is. De vajjon igazságos-e, és kivihető-e ez mindenütt? Felelet: nem. Nem igazságos, mert az ilyen intézetekben nemcsak azon egyházközségből való növendékek tanulnak; továbbá, mert az egyházközség nem oka annak, hogy lakóhelyén az állam felsőbb tanintézetet állított fel. Ki sem vihető, mert az ilyen egyházközségek rendesen szegények; a kinek pedig nincsen miből, nem fizethet. Végignéztem az állami középiskolák névsorát és nem találok a harmincz közt — a fővárosiakat kivéve — egyet sem oly helyen, a hol kivált a mi reformált egyházunk erős volna. Itt van pl. a mi egyházkerületünkben Arad, Munkács, Nagy-Bánya, Nagy-Várad, Nagy-Kálló, Páncsova, Szeged, Temesvár. Vajjon melyik mondhatja elégész önézettel: fizetek én, van nekem miből?! Talán maga az egy Nagy-Várad, hol a közös iskolák számára külön vallástanító van. És hogy a többi egyházkerületekben is ilyenformán áll a dolog, mutatják a szolnoki és újvidéki egyházak kérelmei, meg a misszióügyben a konventhez intézett jelentések és javaslatok.

4) Fizethetné a vallástanárokat az egyházkerület. Igen, de miből? Vethetik ellen. Felelet: ráutal maga a nagyméltóságú közoktatásügyi miniszter, midőn fentebb idéztem leírátában azt mondja, hogy „a hitoktatásról az illető hitfelekezetek tartoznak gondoskodni, minthogy úgy az ág. ev., mint az ev. ref. egyházak állami segélyének hova fordításáról ugyancsak magok a hitfelekezetek határoznak.“

Ilyen értelműnek vehető az 1869-ik évi, 9612. szám alatti leírát is, melyben egyebek közt az mondatik, hogy az államsegély iskolatanítók segélyezésére is fordítható, a mennyiben vallástanítással és énekvezetéssel foglalkoznak. — Ime nemcsak a forrás meg van jelölve, hanem a jogalap is ki van mutatva. Azt hiszem, nem kellene várni, hogy a miniszterium harmadízben már egyenes útasítást küldjön, az államsegélynek

a vallástanítás czéljára szolgáló természete felől. Jól tudom, mi lesz a felelet, hogy t. i. ki van már jelölve, hova mennyi összeg fordítható e pénzből; de azt hiszem, miszerint a rendkívüli szükségletekre fentartott részlet fedezhetné e szükségletet.

5) Adhatna díjazást a vallástanításért a konvent a misszióra szánt közalapról. Hol kell buzgóbb és nagyobb sikert ígérő missziói működés, mint az idegen vallásfelekezetek és nemzetiségek közt tanuló középiskolai ifjúság körül? A szórványokban élő hitsorsosok gyermekeit kell itt megóvni vagy a katolicizmus felé hajlástól, vagy a vallás iránti közönyösségtől. Ezek a gyermekek misére járnak, minisztrálnak, szentek ünnepén vakációznak; bőjtnek, búcsúnak, requiemnek és egyéb ilyen szokásoknak varázshatásáról társaiktól sokat hallanak, s ha nincs mellettök lelki gondozó, a mi egyszerű vallásunktól és szegény egyházunktól nagyon könnyen elidegenednek. A tudomány pedig vallásosság nélkül nem lehet mi nekünk javunkra.

Ezeket elmondani, úgy hiszem, kötelességem volt. Jó ismerni a bajt s a lehető orvoslás módjait. Lassanként aztán csak próbálunk talán tenni is e téren valamit.

Gergely Károly.

Közügyeink.

Tervezet a debreczeni reform. főiskola tápintézetének évenkénti rendszeres segélyezésére.

E becses lap mult júliushó 28-iki száma élén, főtiszteletű püspök úr, az egyházkerület f. é. tavaszi közgyűlésének 105-ik sz. végzése értelmében, felhívást intéz egyházkerületünk lelképásztorai és presbyteriumaihoz, hogy a debreczeni reform. főiskolai tápintézet és szegény tanulók segélyezésében működjenek közre s az aratási időszakban, a jelzett czélből, saját körükben terményeket gyűjtsenek.

Az említett felhívás szerint a tápintézet nagyobb mérvű segélyezését kívánja az, hogy a nevezett tápintézet, a jövő iskolai éven kezdve, olymódon alakíttatik át, hogy benne a gymnasiumi tanulók, az akadémiai és tanítóképezdei ifjak közül 300-an fognak ebédrel és vacsorával is elláttatni; továbbá az, hogy a nagyobb mérvű segélyezés folytán, szegény sorsú lelkészeinkre, tanítóinkra és hitsorsosainkra nézve „a gyermekek neveltetése czimén“ reájok nehezedő, „majdnem elviselhetetlen teher megkönnyítették s a jó tehetségű s szép reményekre jogosító ifjak, szüleik szegénysége miatt, nem szorítottak le, egyháztársadalmunk nagy kárára, a tanulási pályáról.“

Én meg vagyok győződve, hogy a jelzett felhívásnak lesz, — kivált ez évben, a mikor az új intézmény annyi sok szegény, sőt kedvezőbb anyagi viszonyok között él, fiaikat taníttató vagy taníttatni óhajtó szülők örömeire életbe lép, — elég kedvező eredménye. Egyházközseink előljárói, lelkészek, tanítók buzgólkodni fognak — az adakozásban saját maguk járván jó példával elől — a gyűjtésben. De megvallom, hogy engemet, a tápintézet évenkénti segélyezésének ez a módja, a melynek eredménye mindig bizonytalan, a mely szerint nagyobbára azok körében kell gyűjtést eszközölni, a kik a segélyezendő intézményt nem ismerik s a mely házanként való kéregetéssel levén össze kötve, ma is odiosus, még inkább az lesz,

gyakran ismételtetve, évek multán, teljességgel nem elégit ki.

Én olyan módját óhajtanám a tápintézet segélyezésének, a mely évenként rendszeren, hullámszónak vagy épen nem, vagy csak igen kis részben alávetett pénzösszegben — a tápintézet egyik éltető forrásaként — az illető pénztárba befolyának.

A segélyezésnek ilyen módja felett, szívemen hordozván, mint egykori jótéteményese, debreczeni reform. anyaiskolánk érdekeit, régibb idő óta gondolkodtam s úgy, magán körben, el is beszélgettem, hogy miként gondolnám én kivihetőnek a nevezett tápintézet, évről-évre megújuló s biztos összegben kifejezhető segélyezését, de nyilvánosan mindedig nem léptem vele fele. Most azonban, midőn főtiszt. püspökünk meleg hangú, szívélyes felhívása megjelent, eljöttnek látom az időt, hogy tervemmel, a mely szerint debreczeni főiskolánk tápintézete javára évenként lehető biztos segélyösszegek folynának be, a nyilvánosság elé lépjek.

Tervem a következő:

A főtisztelendő egyházkerületi elnökség, az egyházkerületi közgyűlés határozata után, vagy utólagos jóváhagyása reményében, minden, úgy egyházi, mint világi téren hívtaloskodó, foglalkozó, önálló helyzetben levő férfiúhoz, a ki csak debreczeni reform. főiskolánkknak valamikor növendéke volt, saját nevére czimezve, intézzen egy felhívást arra nézve, hogy, mint a debreczeni reform. főiskola egykori növendéke, járuljon évenként bizonyos meghatározott összeggel, a mely összeg 5, 10, 20, 30, 40 vagy 50 forintnak — többet nem is kérnék — 6%-os, tehát 30, 60, 1 frt 20 stb. krajczárt tevő kamatja lehet, a tápintézet segélyezéséhez és ha járulni hajlandó, a mellékelt nyomtatott kötelező levélbe írja be azt az összeget, a melynek, mint tőkének 6%-os kamatját, a tápintézet részére évenként befizetni magát aláírásával kötelezi s az így kitöltött s aláírt kötelező ívet, az illető lelkész, illetve esperes útján a főiskola pénztárnokához küldje be.

Ily módon, névszerint felhívva, azt hiszem, igen kevés oly férfiú találtnék, a ki valamely általa bejegyzendő, tőkét képviselő, de soha meg nem fizetendő összegnek 6%-os kamatját, a jelzett szép és nemes célra évi segélyül megadni magát, élete tartamáig nem kötelezné. Ugyanily módon volnának felszólítandók jobb módú hitsorsosaink, habár főiskolánk növendékei nem voltak is; továbbá, a kik itt tanították, taníttatják vagy fogják, esetleg, taníttatni gyermekeiket; felszólítandók lennének az egyházközségek presbyteriumai, sőt az egyházmegegyék, mint testületek is, hogy egy bizonyos összeget tőkél megnevezve, annak 6%-os kamatjával járuljanak évenként a tápintézet segélyezéséhez.

A tiszántúli egyházkerületben a lelkészek, lelkésztanítók, kántorok összes száma = 1738. Ezek, ha átlag 10—10 frt tőke után eső járulék, azaz 60 kr befizetésére kötelezik magukat, képviselnek 17,370 frt tőkét és évi 1042 frt 20 kr segélyt. Világi téren, állami, megyei, községi szolgálatban, tanári, orvos, ügyvédi, mérnöki, gazdasz, kereskedői vagy iparos pályán kétségkivül — működik — főiskolánk egykori tanítványai közül, egyházkerületünk kebelében, vagy ezen kívül, legalább is 2000 egyén; ha közülök egyre-másra, mindenik 20 frt tőke kamatját — 1 frt 20 kr — ajánl fel évi segélyül, — a mi bizony nem sok, — az esetben az általuk képviselt tőke 40,000 forintot s a tőlük befolyó évi segély 2400 frtot tonne.

Az 556 anyaegyház között is lenne legalább 300 olyan,

a melyek egyre-másra megajánlanának 20 frt tőke kamatja fejében évi segélyül 1 frt 20 krt, a mikor az általuk képviselt tőke 6000 frt s az évi segély 360 frt lenne.

Egyházmegyéink is — azt hiszem — megajánlanának átlag 100 frt tőke után fizetendő évi 6—6 frtnyi segélyt; a mikor az általuk képviselt tőke 1300 frtot, az évi segély pedig 78 frtot tenne.

Tehetősebb hitrokonaink, sőt más vallásfelekezeti polgártársaink, mint szintén azok között is, a kik gyermekeiket debreczeni főiskolánkban taníttatják, taníttatják vagy fogják taníttatni, kivált, ha kimondatnék az, hogy a tápintézetbe való felvételnél egyenlő viszonyok között, annak adatik előny, a kinek szülei ki tudják mutatni, hogy a tápintézet segélyezéséhez már több idő óta járulnak, találtnék biztosan 300 olyan, a kiknek mindenike megajánlaná a 20 frt tőkét képviselő évi 1 frt 20 krnyi segélyt; a mikor az általuk képviselt tőke 6000 frt, az évi segély 360 frtot tenne.

Mindezeket összegezve, lenne a bár névleges, de mindig élő tőke = 70,670 frt, az évi segély pedig 4240 frt 20 kr.

Ha már tudjuk azt, hogy a most meglevő tápintézeti tőkék évenként 3615 frt 44 krral járulnak a tápintézet fentartásához; ha tudjuk azt is, hogy a tápintézetre való adakozások pénzértékben, a vidékről 545, Debreczenből 1180, összesen tehát 1725 frtot tettek a közelebbi évben: akkor, az e tervezet szerint remélhető 4240 frt, a mely az ajánlattevők közötti halálózások által legfeljebb 200—300 frttal szállhatna lejjebb, de a mely leszállás, illetve apadás, újabb ajánlások által kiegyenlítettnek — oly tekintélyes összegnek nevezhető, a melyet a mindenkire általánosságban intézett, de specifice senkihez egyenesen nem szóló adakozásra való felhívás, sőt gyűjtés folytán várható segélyadományok összes értéke is, meg nem közelíthet, ha azt nem tekintjük is, a mi pedig roppant nagy előny, hogy, míg a gyűjtésnek, évenként meg kellett volna újíttatnia, mindegyre kevesebb eredménye lesz, addig, az e tervezet szerint nyújtandó segély, az említett 200—300 frt hullámszám mellett, állandó, évenként megújuló lenne.

Ily nagy összegnek mondható, biztos évi segélyezés mellett, mily sok szegény sorsú belhivatalnokra vagy hittestvérünkre nézve könnyíttetné meg, sőt tétetné lehetővé tehetőseges gyermekeiknek iskolai képeztetése s mily üdvös hatással lenne az „egyházi társadalmunk“ jelene és jövőjére nézve!

Én tehát bizodalommal ajánlom segélyezési tervemet a főtisztelendő egyházkerületi elnökség, a debreczeni evang. református főiskola anyagi és szellemi ügyeit intézni hívtatott tekintélyes férfiak, az egyházkerület minden egyes lelkésze, tanítója, a debreczeni főiskola egykori tanítványai és mindazok becses figyelmébe is jóindulatába, a kik szívökön hordják a főiskola és közvetve egész anyaszentegyházunk érdekeinek, jólétének előmozdítását.

E tervet — véleményem szerint — saját jól felfogott érdekükben pártolniok kell a szegényebb sorsú belhivatalnokok és egyháztagoknak; mert ennek egyik főczélja, épen ő rajtuk könnyíteni; pártolni kell a jobb anyagi helyzetű egyháztagoknak; mert e szerint, aránylag csekélységnek mondható évenkénti adománynyal, ha a debreczeni főiskolának egykor növendékei s jótéteményeinek is élvezői voltak, köteles hálátosságuknak kifejezést adhatnak, s az élvezett jótéteményt, legalább részben, visszaadhatják az anyának, a mely őket egykor dajkálta, táplálta s nem fogják hallani lelkiismeretük ama

csendes szemrehányását: „neked a debreczeni anyaiskola mindent adott, és te annak, ez ideig, nem adtál semmit“; ha pedig a főiskola növendékei nem voltak, de szíveikben igaz református öntudat és egyházunk s főiskolánk iránt szerető indulat él: segélynyújtásukkal ezekről az érzelmekről szép bizonytságot tesznek!

E tervnek gyakorlati keresztülvitele sem volna nehéz. Főtisztelt püspök úrtól eredő felhívásra minden esperes felszólítaná egyházmegyéje lelkészeit, hogy záros határidő alatt, mindenik küldje be hozzá azoknak a névjegyzékét, a kik az ő egyházközségében a segélyadásra névszerint felkérendők volnának. A minden egyházmegyéből így beérkezett névjegyzékek szerint küldetnének meg, az esperesek útján, minden egyes egyháztaghoz vagy behívatalnokhoz a főtiszt. elnökségtől, a fentebb említett kérést és kötelező iratot tartalmazó ívek; ez utóbbiak aztán kitöltve s aláírva az illetők által, a lelkészek és esperesek útján vissza küldetnének a püspöki hivatalhoz.

A kérést világosan ki lenne teendő, hogy — ha csak valakinek magának úgy nem tetszik — senki sem köteles soha befizetni azt a tőkét, a melynek kamatját évi segélyül megajánlotta, ezt az évi járulékot azonban még élete tart, mindig pontosan köteles fizetni. E járulékokat minden egyházban az esperes szedné össze a visitációkor s át, illetve beszovaltatva azt a főiskola pénztárába, minden egyes egyénnek a pénztárnok aláírásával ellátott nyugtát küldene arról, hogy adománya illető helyére beküldetett.

Ez volna az én tervem, ilyenformán gondolnám keresztülvihetőnek. Ezért ismételtelen ajánlom azt, hogy mielőbb megvalósíttassék, vezérférfaik és minden jóérzésű reform. egyháztagnak jóindulata és pártfogásába!

Nagy Lajos.

Nekrológ.

Ónodi József. 1821—1888.

Ónodi József gáborjáni lelkész született Tépén 1821-ik évben Ónodi Mihály és Makai Zsuzsanna szüleitől. Az apa tépei lelkész volt. Elemi iskoláit Tépén, felsőbb iskolai és hitanszakai tanulmányait Debreczenben végezte. Ennekutána ugyancsak Tépére ment 3 évi fitanításra. Majd lelkészi vizsgát tévén, a Szt.-péterszegi egyházban foglalt el segédlelkészi állást, honnan négy havi szolgálat után a szerepi egyház választotta meg rendes lelkészéül az 1847-ik évben.

Itt működött 7 éven keresztül, itt nősült meg is, az 1850-ik év decz. havában élettársul választván magának az igazi önzetlen szeretettől vezérelve Osváth Krisztinát: Osváth Pál volt gáborjáni fitanító leányát.

Az 1854-ik évben a gáborjáni egyház hívta meg lelkészéül, mely állomását még ugyanczen évben elfoglalván, csaknem 34 éven keresztül igaz keresztyéni hittel, lankadhatatlan buzgósággal munkálkodott itt, az Urnak dicsőségére, egyházának és annak minden tagjának lehető jóllétére.

Nem érezte magát hivatottnak széles körben munkálkodásra; de egyháza kisded körében csendben és zajtalanul, azonban soha nem fáradva oly tevékenységet fejtett ki, hogy ez egyházat a szellemi és anyagi jóllét azon fokára emelte, honnan az csak a meglevők megtartása mellett is, más hasonló egyházak közül sokáig ki fog emelkedni.

Ugy tekintette az elhunyt az ő egyházközségét, mint szélesebb körű családját, melynek minden egyes tagja javát minden tehetségével előmozdítani igyekezett; e mellett a szorosabb értelemben vett családja: neje és gyermekei boldogítása, jólléte munkálása töltötte be az ő lelkét, kiket határtalan szeretetével környezett folytonosan.

Három leánygyermek maradt az elhunytnak, kik immár mind férjnél vannak s külön családokat alkotnak; egyik leánya Emma, Ember István debreczeni ügyvéd neje, a másik: Mária, Bagdi János anti ev. ref. lelkész neje, a harmadik: Ilona, Varga Bálint sz.-péterszegi ev. ref. lelkész neje.

Húzamosabb ideig tartott betegeskedése után folyó hó 13-án bekövetkezett halála családjának kipótolhatatlan veszteséget okozott, egyházában és az egyházmegyében pedig mély részvétet keltett. Temetési gyászszertartása alkalmával folyó hó 15-én délelőtt 10 órakor a gáborjáni templomban nagytisztelt Dávidházy János esperes úr tartott felemelő és vigasztaló egyházi beszédet, melynek tartalma szerint az igaz lelkipásztor munkálkodása után az egyházban és annak minden tagjaiban megmarad és meg kell maradnia a hit-, remény- és szeretetnek, majd a sírnál a helybeli segédlelkész Nagy Dániel búcsúzott el az elhunytól.

A lelkésztársak nagy száma, az egyháznak pedig majdnem minden tagja megjelenésével, részvételével igyekezett enyhíteni a család mély bánatát.

Nyúgodjék békében a hű szolga! Viraszson álmai fölött a szelid emlékezet!

—n.

Egy és más az egyházi élet és a gyakorlati theologia mezejéről.

A bölcseségnek sokaságában sok búsulás vagyion.

(Folytatás.)

A szent zsinat nem mert elmenni eddig. Látszik, hogy mint mindenütt, úgy abban is a világi elem paedominált, pedig bizonyosan tudták, hogy a Krisztus egyházában az egyenlőségnek az a hermeneüzise, hogy egymásnak terhét hordozzátok; mert a kinek több adatott, több is kéretik attól vissza. Sajnálom, hogy nincs kezemnél egy füzet, melyből a kor kijelölésével is szóról-szóra kiírhatnám, a mit most csak nagyon megfakult emlékezésből mondok; hogy: Szabolcs-megye már a mult században — az akkori idők ténora szerint ugyancsak kemény és körülirt latin szövegű határozatot hozott, a melyben a t. Rendek, mint szívvel-lélekkel reformátusok kimondják, hogy a birtokos „a possessionibus, non solum hic vel ibi sed ubicunque existentibus tenuta ecclesiastica et scholastica in omni mense ferre et persolvere debebant (boesánat, ha a jelzett határozat lényegének megkísérlett szószerinti visszaadásánál — az én ódon latinszó-ismeretem nagyon is elhalványul; de nem esuda! mert bizony én már régen-régen koptatom) — tehát ők sunt a usi sapere, akkor, midőn minden önlealázás nélkül megvallhatjuk, hogy az Ur oltárára több önkéntes áldozat nyújtott, mint az a mai időben már történni szokott; tehát ha most nem lehetne kifoltozni azt a szakadást, mely a zsinati törvény által az „egyenlőség“ palástján lyukadt: óhajtanám, hogy az a másik, mely a törvényalkotás történetében megfoghatatlanul messzi jövőre halasztá-

gyakran ismételtetve, évek multán, teljességgel nem elégit ki.

Én olyan módját óhajtanám a tápintézet segélyezésének, a mely évenként rendszeren, hullámszónak vagy épen nem, vagy csak igen kis részben alávetett pénzösszegben — a tápintézet egyik éltető forrásaként — az illető pénztárba befolyának.

A segélyezésnek ilyen módja felett, szívémen hordozván, mint egykori jótéteményese, debreczeni reform. anyaiskolánk érdekeit, régebbi idő óta gondolkoztam s úgy, magán körben, el is beszélgettem, hogy miként gondolnám én kivihetőnek a nevezett tápintézet, évről-évre megújuló s biztos összegben kifejezhető segélyezését, de nyilvánosan mindedig nem léptem vele fele. Most azonban, midőn főtiszt. püspökünk meleg hangú, szívélyes felhívása megjelent, eljöttnek látom az időt, hogy tervemmel, a mely szerint debreczeni főiskolánk tápintézete javára évenként lehető biztos segélyösszegek folynának be, a nyilvánosság elé lépjek.

Tervem a következő:

A főtiszteletű egyházkerületi elnökség, az egyházkerületi közgyűlés határozata után, vagy utólagos jóváhagyása reményében, minden, úgy egyházi, mint világi téren hivataloskodó, foglalkozó, önálló helyzetben levő férfiúhoz, a ki csak debreczeni reform. főiskolánkban valamikor növendéke volt, saját nevére címezve, intézzen egy felhívást arra nézve, hogy, mint a debreczeni reform. főiskola egykori növendéke, járuljon évenként bizonyos meghatározott összeggel, a mely összeg 5, 10, 20, 30, 40 vagy 50 forintnak — többet nem is kérnék — 6%-os, tehát 30, 60, 1 frt 20 stb. krajczárt tevő kamatja lehet, a tápintézet segélyezéséhez és ha járulni hajlandó, a mellékelt nyomtatott kötelező levélbe írja be azt az összeget, a melynek, mint tőkének 6%-os kamatját, a tápintézet részére évenként befizetni magát aláírásával kötelezi s az így kitöltött s aláírt kötelező ívet, az illető lelkész, illetve esperes útján a főiskola pénztárnokához küldje be.

Ily módon, névszerint felhivatva, azt hiszem, igen kevés oly férfiú találhatnék, a ki valamely általa bejegyzendő, tőkét képviselő, de soha meg nem fizetendő összegnek 6%-os kamatját, a jelzett szép és nemes célra évi segélyül megadni magát, élete tartamáig nem kötelezné. Ugyanily módon volnának felszólítandók jobb módú hitsorsosaink, habár főiskolánk növendékei nem voltak is; továbbá, a kik itt tanították, taníttatják vagy fogják, esetleg, taníttatni gyermekeiket; felszólítandók lennének az egyházközségek presbyteriumai, sőt az egyházmegegyék, mint testületek is, hogy egy bizonyos összeget tőkél megnevezve, annak 6%-os kamatjával járuljanak évenként a tápintézet segélyezéséhez.

A tiszántúli egyházkerületben a lelkészek, lelkésztanítók, kántorok összes száma = 1738. Ezek, ha átlag 10—10 frt tőke után eső járuléka, azaz 60 kr befizetésére kötelezik magukat, képviselnek 17,370 frt tőkét és évi 1042 frt 20 kr segélyt. Világi téren, állami, megyei, községi szolgálatban, tanári, orvosi, ügyvédi, mérnöki, gazdasz, kereskedői vagy iparos pályán kétségkívül — működik — főiskolánk egykori tanítványai közül, egyházkerületünk kebelében, vagy ezen kívül, legalább is 2000 egyén; ha közülök egyre-másra, mindenik 20 frt tőke kamatját — 1 frt 20 kr — ajánl fel évi segélyül, — a mi bizony nem sok, — az esetben az általuk képviselt tőke 40,000 forintot s a tőlük befolyó évi segély 2400 frtot tonne.

Az 556 anyaegyház között is lenne legalább 300 olyan,

a melyek egyre-másra megajánlanának 20 frt tőke kamatja fejében évi segélyül 1 frt 20 krt, a mikor az általok képviselt tőke 6000 frt s az évi segély 360 frt lenne.

Egyházmegyéink is — azt hiszem — megajánlanának átlag 100 frt tőke után fizetendő évi 6—6 frtnyi segélyt; a mikor az általok képviselt tőke 1300 frtot, az évi segély pedig 78 frtot tenne.

Tehetősebb hitrokonaink, sőt más vallásfelekezeti polgártársaink, mint szintén azok között is, a kik gyermekeiket debreczeni főiskolánkban taníttatták, taníttatják vagy fogják taníttatni, kivált, ha kimondatnék az, hogy a tápintézetbe való felvételnél egyenlő viszonyok között, annak adatik előny, a kinek szülei ki tudják mutatni, hogy a tápintézet segélyezéséhez már több idő óta járulnak, találhatnék biztosan 300 olyan, a kiknek mindenike megajánlaná a 20 frt tőkét képviselő évi 1 frt 20 krnyi segélyt; a mikor az általuk képviselt tőke 6000 frt, az évi segély 360 frtot tenne.

Mindezeket összegezve, lenne a bár névleges, de mindig élő tőke = 70,670 frt, az évi segély pedig 4240 frt 20 kr.

Ha már tudjuk azt, hogy a most meglevő tápintézeti tőkék évenként 3615 frt 44 krral járulnak a tápintézet fentartásához; ha tudjuk azt is, hogy a tápintézetre való adakozások pénzértékben, a vidékről 545, Debreczenből 1180, összesen tehát 1725 frtot tettek a közelebbi évben: akkor, az e tervet szerint remélhető 4240 frt, a mely az ajánlattevők közötti halálozások által legfeljebb 200—300 frttal szállhatna lejjebb, de a mely leszállás, illetve apadás, újabb ajánlások által kiegyenlítettnek — oly tekintélyes összegnek nevezhető, a melyet a mindenkire általánosságban intézett, de specifice senkihez egyenesen nem szóló adakozásra való felhívás, sőt gyűjtés folytán várható segélyadományok összes értéke is, meg nem közelíthet, ha azt nem tekintjük is, a mi pedig roppant nagy előny, hogy, míg a gyűjtésnek, évenként meg kellett volna újítatnia, mindegyre kevesebb eredménye lesz, addig, az e tervet szerint nyújtandó segély, az említett 200—300 frt hullámszám mellett, állandó, évenként megújuló lenne.

Ily nagy összegnek mondható, biztos évi segélyezés mellett, mily sok szegény sorsú behívatalnokra vagy hittestvéreinkre nézve könnyítettnek meg, sőt tétetnek lehetővé tehetőseges gyermekeiknek iskolai képeztetése s mily üdvös hatással lenne az „egyházi társadalmunk“ jelene és jövőjére nézve!

Én tehát bizodalommal ajánlom segélyezési tervemet a főtiszteletű egyházkerületi elnökség, a debreczeni evang. református főiskola anyagi és szellemi ügyeit intézni hívatott tekintélyes férfiak, az egyházkerület minden egyes lelkésze, tanítója, a debreczeni főiskola egykori tanítványai és mindazok becses figyelmébe is jóindulatába, a kik szívökön hordják a főiskola és közvetve egész anyaszentegyházunk érdekeinek, jólétének előmozdítását.

E tervet — véleményem szerint — saját jól felfogott érdekükben pártolniok kell a szegényebb sorsú behívatalnokok és egyháztagoknak; mert ennek egyik főczélja, épen ő rajtok könnyíteni; pártolni kell a jobb anyagi helyzetű egyháztagoknak; mert e szerint, aránylag csekélységnek mondható évenkénti adománynyal, ha a debreczeni főiskolának egykor növendékei s jótéteményeinek is élvezői voltak, köteles hálátosságuknak kifejezést adhatnak, s az élvezett jótéteményt, legalább részben, visszaadhatják az anyának, a mely őket egykor dajkálta, táplálta s nem fogják hallani lelkiismeretük ama

csendes szemrehányását: „neked a debreczeni anyaiskola mindent adott, és te annak, ez ideig, nem adtál semmit“; ha pedig a főiskola növendékei nem voltak, de szíveikben igaz református öntudat és egyházunk s főiskolánk iránt szerető indulat él: segélynyújtásukkal ezekről az érzelmekről szép bizonyosságot tesznek!

E tervnek gyakorlati keresztülvitele sem volna nehéz. Főtiszteletű püspök úrtól eredő felhívásra minden esperes felszólítaná egyházmegyéje lelkészeit, hogy záros határidő alatt, mindenik küldje be hozzá azoknak a névjegyzékét, a kik az ő egyházközségében a segélyadásra névszerint felkérendők volnának. A minden egyházmegyéből így beérkezett névjegyzékek szerint küldetnének meg, az esperesek útján, minden egyes egyháztághoz vagy behívatalnokhoz a főtiszt. elnökségtől, a fentebb említett kérő és kötelező iratot tartalmazó ívek; ez utóbbiak aztán kitöltve s aláírva az illetők által, a lelkészek és esperesek útján vissza küldetnének a püspöki hivatalhoz.

A kérő szózatban világosan ki lenne teendő, hogy — ha csak valakinek magának úgy nem tetszik — senki sem köteles soha befizetni azt a tőkét, a melynek kamatját évi segélyül megajánlotta, ezt az évi járulékot azonban még élete tart, mindig pontosan köteles fizetni. E járulékokat minden egyházban az esperes szedné össze a visitatiókor s át, illetve beszállítva azt a főiskola pénztárába, minden egyes egyénnek a pénztárnok aláírásával ellátott nyugtát küldene arról, hogy adománya illető helyére beküldetett.

Ez volna az én tervem, ilyenformán gondolnám keresztülvihetőnek. Ezért ismételtelen ajánlom azt, hogy mielőbb megvalósíttassék, vezérferfiaink és minden jóézésű reform. egyháztagnak jóindulata és pártfogásába!

Nagy Lajos.

Nekrológ.

Ónodi József. 1821—1888.

Ónodi József gáborjáni lelkész született Tépén 1821-ik évben Ónodi Mihály és Makai Zsuzsanna szüleitől. Az apa tépei lelkész volt. Elemi iskoláit Tépén, felsőbb iskolai és hitanszaki tanulmányait Debreczenben végezte. Ennekutána ugyancsak Tépére ment 3 évi fitanításra. Majd lelkészi vizsgát tévén, a Szt.-péterszegi egyházban foglalt el segédlelkészi állást, honnan négy havi szolgálat után a szerepi egyház választotta meg rendes lelkészül az 1847-ik évben.

Itt működött 7 éven keresztül, itt nősült meg is, az 1850-ik év decz. havában élettársul választván magának az igazi önzetlen szeretettől vezérelve Osváth Krisztinát: Osváth Pál volt gáborjáni fitanító leányát.

Az 1854-ik évben a gáborjáni egyház hívta meg lelkészül, mely állomását még ugyanezen évben elfoglalván, csaknem 34 éven keresztül igaz keresztyéni hittel, lankadhatatlan buzgósággal munkálkodott itt, az Urnak dicsőségére, egyházának és annak minden tagjának lehető jóllétére.

Nem érezte magát hívatottnak széles körben munkálkodásra; de egyháza kiseded körében esendben és zajtalanul, azonban soha nem fáradva oly tevékenységet fejtett ki, hogy ez egyházat a szellemi és anyagi jóllét azon fokára emelte, honnan az csak a meglevők megtartása mellett is, más hasonló egyházak közül sokáig ki fog emelkedni.

Ugy tekintette az elhunyt az ő egyházközségét, mint szélesebb körű családját, melynek minden egyes tagja javát minden tehetségével előmozdítani igyekezett; e mellett a szorosabb értelemben vett családja: neje és gyermekei boldogítása, jólléte munkálása töltötte be az ő lelkét, kiket határtalan szeretetével környezett folytonosan.

Három leánygyermek maradt az elhunyt, kik immár mind férjnél vannak s külön családokat alkotnak; egyik leánya Emma, Ember István debreczeni ügyvéd neje, a másik: Mária, Bagdi János anti ev. ref. lelkész neje, a harmadik: Ilona, Varga Bálint sz.-péterszegi ev. ref. lelkész neje.

Húzamosabb ideig tartott betegeskedése után folyó hó 13-án bekövetkezett halála családjának kipótolhatatlan veszteséget okozott, egyházában és az egyházmegyében pedig mély részvétet keltett. Temetési gyászszertartása alkalmával folyó hó 15-én délelőtt 10 órakor a gáborjáni templomban nagytiszteletű Dávidházy János esperes úr tartott felemelő és vigasztaló egyházi beszédet, melynek tartalma szerint az igaz lelkipásztor munkálkodása után az egyházban és annak minden tagjaiban megmarad és meg kell maradnia a hit-, remény- és szeretetnek, majd a sírnál a helybeli segédlelkész Nagy Dániel búcsúzott el az elhunytól.

A lelkésztársak nagy száma, az egyháznak pedig majdnem minden tagja megjelenésével, részvételével igyekezett enyhíteni a család mély bánatát.

Nyúgodjék békében a hű szolgál! Víraszszon álmai fölött a szelid emlékezet!

—R.

Egy és más az egyházi élet és a gyakorlati theologia mezejéről.

A bölcseségnek sokaságában sok búsulás vagyon.

(Folytatás.)

A szent zsinat nem mert elmenni eddig. Látszik, hogy mint mindenütt, úgy abban is a világi elem paedominált, pedig bizonyosan tudták, hogy a Krisztus egyházában az egyenlőségnek az a hermeneüzise, hogy egymásnak terhét hordozzátok; mert a kinek több adatott, több is kéretik attól vissza. Sajnálom, hogy nincs kezemnél egy füzet, melyből a kor kijelölésével is szóról-szóra kiírhatnám, a mit most csak nagyon megfakult emlékezésből mondok; hogy: Szabolcs-megye már a mult században — az akkori idők ténora szerint ugyancsak kemény és körülirt latin szövegű határozatot hozott, a melyben a t. Rendek, mint szívvel-lélekkel reformátusok kimondják, hogy a birtokos „a possessionibus, non solum hic vel ibi sed ubicunque existentibus tenuta ecclesiastica et scholastica iromisse ferre et persolvere debebant (bocsánat, ha a jelzett határozat lényegének megkísérlett szószerinti visszaadásánál — az én ódon latinszó-ismeretem nagyon is elhalványul; de nem esuda! mert bizony én már régen-régen koptatom) — tehát ők s u n t a u s i s a p e r e, akkor, midőn minden önlealás nélkül megvallhatjuk, hogy az Ur oltárára több önkéntes áldozat nyújtott, mint az a mai időben már történni szokott; tehát ha most nem lehetne kifoltozni azt a szakadást, mely a zsinati törvény által az „egyenlőség“ palástján lyukadt: óhajtanám, hogy az a másik, mely a törvényalkotás történetében megfoghatatlanul messzi jövőre halaszta

t o t t, foltozza be azt a szakadást „ne postera credunt saecula,” és ne csak személyre, hanem a hívek földi vagyonára is fektesse hitfelekezetünk virágozhatásának alapját vagy alapfel-tételét.

3. Rendeztetvén így az alap, azok, kik azt elfoglaland-ják, a leendő lelkészek — a miben különben eddig sem volt hiány — vettessenek a rokon, sógor, barát tekintetbe vétele nélkül, erősen szigorú bírálat alá. Legyen kevesebb inkább a lelkész; egyesíttessenek jobb javadalmazás céljából a kisebb egyházak, de ne bocsáttassék senki az oltárhoz, ha ép test, ép erkölcs, komoly és tiszta jellem nem párosul benne a kellő kép-zettséggel. Most még hiába állítanak az illetők magas mérté-ket, mert azért az ép oly kicsiny és szegény, mint panaszosan adott kenyér felvételeért, melyet lelkészének sok egyház nyújt, nem érdemes mélyen lehajolni.

4. A mennyire lehetséges, rendeztessenek a templomok, külső csínosság és benső tisztaság tekintetében; hogy befási-tott és tisztán tartott környékük maga, tiszteletet gerjeszzen az iránt, a kinek magasztalására építve lettek: nem kell ehhez pénz, csak egy kevés szépítési érzék — és ha mégis pénz kel-lene, — mert a gyülekezet a megkapó és költséges szepet sze-reti, — tehát nyissa meg erszényét, mert sehogy sem egyeznék a szemérmes tisztességgel, ha egyik, mert ingyen szeret ra-gyogni, a külső pompáért, már olyan úton és módokon, a melyeket ő saját érdekében kizsákmányolni még csak nem is pirul, azoknak harácsolja el a közsegélyt, a kik az egyszerű templomot is nagyon terhelő önmegadóztatással képesek a végelpusztulás ellen napról-napra védelmezni.

Allapodjunk meg a szent hely körül. Mi dicsekszünk az-zal, hogy puritánusok vagyunk; ennek valódi értelmét termé-szetesen az én felfogásom csak abban találja, hogy szertartási czafrangok nem tarkázzák és fémjénfüst nem ködösíti isteni-tiszteletünk helyét; de vajjon nem volna-e jó — méltóztassa-nak gondolkodni! — ettől a nagyon is rideg és fagyaló puri-tánizmustól eltérni? — már hogy mikép? azt én „de profun-dis“ nem tudom; hanem azt tudom, hogy Jézus a természet megkapó jelenetei terén a hegyen, és a jeruzsálemi templom-ban szerette tartani utólérhetlenül mély és magas tanításait, amott az élő virág színpompáján, itt az ipar és építészeti műre-mekén hordozván szét isteni tekintetét, tehát példája azt lát-szik beigazolni, hogy a külső behatások mintegy szárnyat fűz-tek magas röptű lelkének. Nem tiltotta el tisztelőit és tanítvá-nyait attól sem, hogy útjára zöldgallyat és virágokat szór-janak stb.

Most nézzük meg a mi templomainkat! Sötét porlepte falak, rideg dohos lég belől; kívül gondozatlan környék; mely buzgóság érzelmét nem kelt, nem támaszt. Ebben a szívre in-kább csak döbentőleg ható épületben felharsan az ének azon dallammal, melynek eredeti szárnyait, itt egy, másutt más bő-vítés vagy szükítéssel megtépett vagy kitulipánózott, a leszá-rmazással dalművészsze nevelődött énekvezérek megcsontoso-dott satyrája a falusi mester, a kinek rivallásától elröppen lel-kező önmagától énekelni buzdult madara, és mi marad a pusztá falak közt? Ott az ige hirdetője a könyvek könyvével kezé-ben. Ő van híva minden más külbehatást keltő háttér nélkül a hallgatókat magokba mélyeszteni, majd a szívet mennyre emelni, a bűnöst az ige ostorával megverni, de a rajta ejtett sebeket be is kötözni; a bánatos kebelben hit kapcsaival egybe

forrasztani a megrendült, sőt megromcsolt reményt! Szép, ma-gasztos — hogy ne mondjam — isteni hívás! Csak az a kér-dés, vajjon az az egyedül álló szerény alak bírja-e szavában a vihar reszkettető hatalmát, a villám sujtó tüzét; az égi fényt, mely földhöz vág; az angyalok énekét, mely üdvözítőleg an-dalít, a parancs megrázkódtató dörgését, mely előtt megalá-zódva simulnak el a fellázadt indulat hullámai? Óh tudom, hogy erre azt a feleletet kapom, hogy nem mindig az eget és földet megrengető és rendítő viharban, hanem mint az Illyés barlangja előtt lefolyt tünetekből tudjuk, egy vékony és lassú szóban is megjelenik az Ur dicsősége. Csakhogy ez a jelenet egyszer történt, míg arról, hogy az Ur maga előtt villámlást bocsát lovagok helyett előre, tehát arról, hogy a ter-mészet nagyszerű jelenetekben hív és mintegy kényszerítve ragad Isten dicsőítésére, maga az összes mindenség tanúskod-ván ő róla: ebből az a levont következtetés, hogy külbehatás készítheti a szívet a buzgóságra, hangolhatja az ige befogadá-sára s így hát segítője lehetvén a lelkésznek abban, hogy sza-vai ne térjenek üresen vissza, — kívánatos volna egyrésztől a templom tiszta csínosságával, másrésztől szabályos éneklés-sel segíteni a lelkész sikerét és vonzóbbá tenni puritán isteni-tiszteletünket. Óh, a kebelre önhibáinak beismerésén kívül is annyi terhelő pora rakodik az életnek, hogy szeliden ébresztő hatásra ép úgy szüksége van: mint fuvalomra a tavasznak, villámokra az átfüledt légnak, mosdató harmatra a rózsának, felfrissítő esőre a mező virágszőnyegének, s vajjon manapság már megadja-e mindezeket a porlepte templom s az a nagyon rideg pusztaság, mely abban komorkodik? Nem adja. Tegyük! tegyük tehát valamit istenitiszteletünk ünnepeztése és von-zóbbá alakítása érdekében, mert félek, nagyon félek, hogy a puritánság egyértelmű lesz ezzel: üres templom, mert hogy a kigyószzerűleg tovább és tovább csúszó közönynek, a szegénység-gen, megterhelhetésen és a lelkészválasztási törvények — sür-gős revisiót igénylő — korlátolt szabályain kívül, melyek 5 embernek széles körű tért nyitnak az önkénykedésre, a tovább és tovább csúszó közönynek — mondom — istenitiszteletünk szerfölötti kopársága az egyik oka, azt palástolni is hasztalan kísérlet lenne! — tehát búslakodásom súlya alatt bátorkodom ajánlani, hogy a falusi énekvezérek, a kik közül helyesen éne-kelni kevés, éneket szabályszerint tanítani pedig még kevesebb, vagy tán egy sem tud: ne csak útasíttassanak — mert, mint látjuk, ennek semmi eredménye nincs — arra, hogy az éneke-ket kóta szerint tanítsák, magok sem tudván, hanem találjon a főt. egyházi igazgatóság valami utat arra, hogy a nyári 2 hónapi szünidő alatt vidékenként egy helyre gyűlve tanuljanak meg az énekvezérek úgy énekelni, hogy szolgálati helyükön ne csak az iskolásokat, hanem téli estéken az ifjakat is össz-hangzatos éneklésre taníthassák, ez sokat, nagyon sokat tenne istenitiszteletünk vonzóbbá tételére. Hátha még sikerülne oda is lelkesíteni a híveket, hogy orgonát állítsanak temploma-ikban?!

A puritánságról levén szó, — a melynek nem mindenkor van magas értelme, — elmondom, hogy:

Láttam én olyan puritánságot is, a mely körül, a szerep-lőnek szemesen kell óvakodnia a bemocskosítástól. Népes egy-ház, nagy porlepte templom birtokában! Ott a keresztelezés vize a gyermek fejről a földre csorog; mert pompa volna egy tál, mely felfogná a vizet; az aztán természetes, hogy mind a lel-kész, mind a keresztyanya messzire kinyújtott kézzel hajtják végre a szent szertartást. Ez erősen nagy puritánság, a mit

csak közbeszúrva és azért mondtam el, hogy mások is szerezzenek tudomást a jelzett különlegességről.

G. I.

(Folyt. köv.)

Irodalom.

(Görög nyelvtan. Dolgozta Dr. Koch Ernő után és ford. gyakorlatokkal s szótárral ellátta Szinyei Endre gymn. tanár. Kiadja a s.-pataki irodalmi kör a főiskola költségén. Ara füzve 1 frt 80 kr, füzetlen 1 frt 73 kr. S.-Patak, 1888)

(Vége.)

A tudományos magyarázatokat és összehasonlításokat illetőleg szerzőnket bizonyos conservatív tartózkodás, de némi következetlenség is jellemzi. Mert pl. míg a 69-ik lapon az íge személyragjainak magyarázatánál ily messzeható fejtegetésbe bocsátkozik: „a történeti időknél az egyes számban tulajdonképpen —μ, —ς, —τ-un, a többes sz. 3-ik személyében pedig —ν. τ-un kellene végződnie a főidőknek megfelelőleg (era-m, era-s, era-t, era-nt), s míg a 131-ik lapon az előragozás kivételeit egészen tudományos alapelvre viszi vissza: addig a legtöbb helyen a legegyszerűbb nyelvtüneményeket is megfejtetlenül hagyja. Miért van pl. az optativus η módjegye mellett az activ többes 3-ik személynek ιε jegye? miért van a βασιλέης és βασιλέης accusativusoknak hosszú végszótagja, holott a mássalhangzós tövek ugyanezen esetekben mind rövid α-t kapnak? honnan van az ó attikkai βασιλέης alak? miért nincs a névmások neutrumának ν ragja stb., mindezeknek legnagyobb része Koch nyelvtanában is meg van világosítva s annyira egyszerű dolgok, hogy egyáltalán nincs értelme a magyarázatoktól való tartózkodásnak. Aztán meg az a helyén alkalmazott összehasonlítás, ne gondoljuk, hogy terhére volna a tanulónak, sőt ellenkezően szélesebbre nyitja látókörét.

Ép ily tartózkodást tanúsít szerző a nyelvtörténeti mozzanatok feltüntetésénél is. Szerintünk nincs kedvezőbb alkalom arra nézve, hogy tanítványainkkal a nyelv fejlődését szemléltessük, s néhány beható pillantást vessünk a nyelv pszichológiai életébe, mint épen a görög nyelvi oktatás köre. E nyelv fejlődését majd minden fokozatán hatalmas irodalmi műveken mutathatjuk be. S ha az oly jelenségeket, hogy pl. a homerosi nyelvben a kappás perfectum még a hangzós ígéknel is ritka, az ων végzetű comparativus gyakoribb, mint a másik, az ígék ταν ragja helyett többnyire ν fordul elő, a πάλαιος gen. helyett még πάλαιος-t, παλιός mellett παλλός-t is találunk stb., csak rövid vagy épen zárójelbe tett nyelvtörténeti megjegyzéssel kísérik: azt hisszük, egészen más világításba helyezük tanítványaink előtt e tüneményeket, mintha csak pusztán oda vetve s a különböző korok nyelvalakjainak összefüggését nem is sejtetve, egész chaossá tesszük növendékeink előtt a legművészesebb nyelv organismusát.

Némi megütődéssel szemléltük e könyvben az α és ο névragozás tárgyaltását. Már az is feltűnő, hogy szerző táblázatban adja e névszók esetragjait, a mit sem Kochnál, sem más jóra való nyelvtanban nem láthatott. Mert hiszen szerző bizonyára jól tudja, hogy épen e szavaknál annyira összeolvadtak a ragok a szótóval, hogy csak a nyelvtörténet segítségével boncsolhatjuk fel, s ennél fogva táblázatban helyesen elválasztani

őket szinte lehetetlenség. Ezért tévedt szerzőnk oly erősen, hogy az ο névragozásra vonatkozó táblázatában a sing. dat. ragjául „a törzs ο-ja ω-vá nyujtva al ι-val“, a voc. ragjául „a törzs ο-ja ε-ná gyengülve“, a dual. nom. ragjául ω szerepel s hogy a hamis úton tovább haladjon, csak az kellett még, hogy az ἀθρόπων dual. nom., ἀθρόπων plur. gen., δῶρα plur. nominativust az ἀθρόπων-ω, ἀθρόπων-ων, δῶρα-α alakok összevonásából magyarázza. Nem gondolt-e szerző az ily összevonással járó hangsúlyváltozásra? Végül betetőzi e nyelvészeti furcsaságokat az α-tővű nevek dativusának α: ragja s a γῶρα alaknak γῶρα-α-ból származtatása. Valóban alig lehet értenünk, hogy oly munkába, a mely nagy részében helyes phil. alapokon nyugszik s melynek magyarázatai általában a nyelvtudományra támaszkodnak, miként kerülhetek ily tudományellenes, a nyelvtörténet által egyáltalán nem igazolható hypothesisok. Inkább ne magyarázzunk, mint rosszul magyarázzunk.

Könyvünk a liquida és spirans mássalhangzókat Kochhal együtt félhangzóknak (semivocales) nevezi. Ez elnevezést középiskolai tankönyvben helytelennek tartjuk. Ugy sem tűntethető ki hangzói természetök. Nem sokkal helyesebb lett volna-e ez elnevezést Hintner után a ι és ο hangzókra ruházni? Hiszen ugyis lépten-nyomon alkalmazza e hangzóknek mássalhangzókká változását, s e hangtani törvény csak érzékelhetőbbé válik növendékeink előtt, ha az illető hangzóknek már nevükben is feltüntetjük természetüket.

De nem fűzzük tovább megjegyzéseink hosszára nyújtható sorát s nem akarjuk nagyon felróni a feldolgozott nyelvanyagra vonatkozó betűrendes tárgymutató hiányát sem; mert nem szeretnők ismertetésünk ezen oldalának tulságos kidomborítása által csak látszólag sem olyan színben feltüntetni a dolgot, mintha mi e könyvet nagyon is csekély értékűnek, vagy épen hasznavehetetlennek tartanók. Sőt ellenkezőleg, a mint már föntebbi megjegyzéseinkből is kiérezhető, a régi s.-pataki nyelvtannál igen sokkal jobbnak, és S.-patakra nézve tudományos nyereségnek tekintjük. Hazai tanügyi irodalmunkban bizonyára jobb és teljesebb nyelvtanok is vannak nála, de azért mint „görög alaktan“ ezek között is tisztességes helyet foglal el.

És itt lehetetlen egy dolgot észrevétel nélkül hagynunk. A munka egy sornyi syntaxis sem tartalmaz, sőt az sincs benne jelezve, hogy tán szerző — a mi eléggé inpracticus volna — más füzetben szándékozik syntaxisát közre bocsátani. Hát hiszen igaz, hogy a görög nyelvi tanítás ezen része több tanítézetünkben igen mostoha elbánásban részesül; de azért szeretjük hinni, hogy a konventi tanterv értelmében S.-patakon is tanítanak görög mondattant és ha igen, akkor vezérfonalul szolgáló kézi könyvet is adnak tanítványaik kezébe.

A mű értékét és hasznavehetőségét emeli azon figyelem is, melyben szerző a hangsúly törvényeit részesítette. Hazai ref. középiskoláink görög nyelvi tanításának ez Achilles-sarkát képezi. Legtöbb tanítézetünk sejtelmet sem ad növendékeinknek a görög hangsúlyról s szinte botránys az a tájékozatlanság, melyet az ily iskolák legjobb tanulói is e téren tanúsítanak. Pedig görög nyelv accentus nélkül elvégre sem létezik. Szinyei nyelvtana elég tiszta képét nyújtja e fontos nyelvi sajátságának, bár néhol kissé fukar a szóban, másutt nem ártott volna kissé jobban előtérbe állítani az erre vonatkozó szabályokat, pár helyen pedig, mint a sigmás tővű főneveknél, a τῶρα végzetű comparativusoknál, a számneveknél, mutató névmásoknál tollában maradt a hangsúly szabálya.

A mi a munka nyelvezetét illeti, találtunk ugyan benne néhány homályosan vagy hiányosan fogalmazott §-t, a mely jelen alakjában a tanár magyarázatára fog szorulni, mint pl. a diphthongusok kiejtése (2. §.), a ρ megkettőzése (16. §. 4.), a homerosi iterativum (füg. 26. §.), s elég különösnek tartjuk az ígeragozásban még ma is oly technicus-terminusok használatát, mint a félmult és régmult; de általában véve a mű nyelvezete eléggé tiszta és szabatos, szabályait előnyös rövidség jellemzi.

Végül ha dicsérettel említjük fel a munka nyomdai kiállítását, azt hisszük, hogy fogyatkozásai mellett eléggé feltűntettük ajánlatos oldalait is.

△.

Különfélék.

Szives tudomásul. Tudatom lapunkt. munkatársaival, barátaimmal, hogy ideiglenes lakásomról Fűvészkert utca 1079. sz. alá költöztem. Így ezentúl ide kérem a hozzám intézendő leveleket cizimtetni. Szerk.

Lelkészjelölés. A hajdú-nánási egyik lelkési állomásra a kijelölés f. hó 15-én történt; 18 pályázó közül kijelöltettek öten: 1. Benkő Lajos hadadi lelkész, 2. Györy Lajos kenderesi lelkész, 3. Sáfrány Zsigmond téglási lelkész, 4. Sulyok István szegedi s. lelkész, 5. Tóth Lajos tiszadobi lelkész.

Gyászhir. A legmélyebb részvétellel közöljük a hozzánk beküldött következő gyászlevelet. „Bánatos szívvel tudatjuk igazán szeretett férjem, jó apánk, ipunk s nagyapánk ÓNODI JÓZSEF gáborjáni ev. ref. lelkésznek, Gáborjában, f. hó 13-án, a délelőtti órákban, hosszas szenvedés után, életének 68-ik évében, bekövetkezett elhunytát. Idvezült halottunknak porrészei f. hó 15-én, délelőtt 10 órakor, a lelkész-lakon s a gáborjáni ev. ref. templomban tartandó gyászszertartás után, az ugyanottani ev. ref. temetőben fognak nyugalomra tétetni. Mely gyászszertartásra rokonainkat, barátainkat, ismerőseinket s feledhetetlen halottunknak tisztársait meghívjuk. Debreczen, 1888. aug. 13. Özv. Ónodi Józsefné, szül. Osváth Krisztina; gyermekei: Ónodi Emma, férjével: Ember István ügyvéddel, Ernő és Ilona gyermekeivel; Ónodi Mária, férjével: Bagdi János anti ev. ref. lelkésszel; Ónodi Ilona, férjével: Varga Bálint sz.-péterszegi ev. ref. lelkésszel, Margit, Béla, Mária és Krisztina gyermekeivel. Áldott az ő emlékezete!” Lapunk más helyén nekrológot adunk az általunk is igaz részvétellel gyászolt derék és hű lelkészről.

Iskolai értesítők. 4. Jelentés a debreczeni ev. ref. egyház „Valics Antalné” iskolával egyesített nyolcz osztályú leánynevelő-intézetéről és varró osztályáról az 1887—88. iskolai év végén, szerkesztette Dóczy Gedeon igazgató. Az intézetben a 3 vallástánítóval együtt 14 tanár, tanító és tanítónő működött. A 8 osztályba 144, a varró osztályba 14 növendék iratkozott be, kik közül 136 helybeli és 20 vidéki volt. A jövő iskolai évre helybeliek részére aug. 30. és 31-ikén, vidékiek részére szept. 1. és 2-ik napján történik a beiratkozás. Az intézetbe teljes ellátásra is vétetnek fel növendékek, 1 tanévre 300 frtért.

— 5. Debreczen sz. kir. város főreáliskolájának értesítője, közli Fazekas Sándor igazgató. Legelől magába foglalja a Grünwald Miksa fejtegetését a geometriai oktatás módszeréről, majd az igazgató 2-ik közleménye következik a reáliskola történetéből. Tanított 9 rendes tanár és 4 hitoktató. Beiratkozott 187 rendes és 6 magántanuló, évközben kimaradt 8. Vallás szerint volt 53 ev. ref., 28 róm. kath., 12 ág. evang. és 92 izraelita. Az 5 osztályban 30 tanulónak 162 darab tankönyv adatott ki használatra. Jutalmat 17 növendék kapott. — 6. A hódmezővásárhelyi ev. ref. főgymnasium értesítője. Közzé teszi az igazgatóság. A tanév történetét megelőzi a főgymnasiumi régiség-tár rövid ismertetése az abban foglalt érem-példányok feltűntetésével. Működött 13 tanár és 4 vallásoktató. Beiratkozott 253 növendék, kik közül 135 volt rendes tanuló, ev. ref. vallású 105. Érettségi vizsgára bocsátott 21 tanuló; ebből 2 óra visszavetett 3, végleg elutasított 1. Az ifjúság 30 rendes taggal ez évben is megalakította a Petőfi önképző társulatot, valamint 10 működő taggal a zenekart. Több rendbeli jutalmazás és segélyezésen kívül a tápintézetben 23 tanuló nyert teljes ellátást. — 7. A kisujszállási VI. osztályú ev. ref. gymnasium értesítője. Összeállította Konecz Lajos igazgató. Legelől Dr. Székely Bendeguz tanár egybefoglaló és befejező tanítása foglal helyet a természetrajzból. A tanintézet története, kormányzó testülete, tanárok tantárgyaik stb. stb. leírása után a gymnasium statisztikája kitünteti, hogy beiratkozott összesen 90 tanuló, ebből ev. ref. 58, helybeli 46; a tanintézet bevétele 6104 frt 50 kr volt, ugyannyi a kiadás is. 6 rendes és 4 melléktanár működött. — 8. Tudósítás az ev. reform. nagykőrösi főgymnasiumról. Szerkesztette Ádám Gerzson igazgató. A tanévi történet adatai szerint szept. 1-én tartották székfoglalójukat Dr. Joó Imre és Dr. Mentovich Ferencz ifjú tanárok. Melegen emlékezik meg a tanév történetének írója a Debreczenbe választott Dóczy Imréről, „az ernyedetlen buzgalmú, tanulmányainak élő s ezeket irodalmilag országos szaktekintélyek által is elismert képzettséggel művelő, közöttük áldásosan munkálkodó és egyenes jellemű” tanárról, ki „érzékeny vesztesége ez iskolának, értékes nyeresége leend Debreczennek.” 12 tanár végezte a tanítást. Beiratkozott 207 növendék, ebből 153 ev. ref. és 105 helybeli volt. Érettségi vizsgára jelentkezett 15; az írásbelit 11, a szóbelit 8 tette le sikerrel. 34-en nyertek ösztöndíjat, ezenkívül volt könyvjutalom és tandíjelengedés.

Beküldettek. 1. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület törvényei. Hivatalos kiadás. Kolozsvár 1888. Az egyházkerület tulajdona. Ára 45 kr. Mint az erdélyi ev. ref. egyházker. egyházi törvényei és szabályrendeletei tárának első kötete jelent meg e hivatalos kiadvány. — 2. Bölcsészettörténet. Irta Dr. Szlávik Mátyás a philos. akad. tanára Eperjesen. I. Görög bölcsészet. Ára 75 kr. Eperjes 1888. Szerző sajátja. A szorgalmas és tehetséges fiatal tanár ez újabb művét örömmel ajánljuk az érdeklődők szives figyelmébe.

Lapunk jelen számához mellékelve küldjük szét Benke István Sepsi-szentgyörgyi ev. ref. tanár „Isten országa” cz. munkájára való előfizetési felhívását, melyet melegen ajánlunk t. olvasóink szives figyelmébe.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**